

GYÓGYSZERÉSZETTÖRTÉNETI KÖZLEMÉNYEK

Gyógyszerészet 50. 428–432. 2006.

Baranyai gyógyszerészcsalád A Kiegyezéstől a Brantner – Koncz Műemlékházig I. rész

Dr. Brantner Antal

A szerző apja *Brantner Antal* és nagybátyja *Brantner Ottó* gyógyszerészek voltak. Apja gyógyszerertárát alapított Lakócsa (1934), és fiókgyógyszerertárát Drávafok (1936) községekben. Anyai ágon dédapja *Jeney József* Mórrott és Körmenten, anyai nagyapja *Jeney Béla* Siklóson volt gyógyszerész. Másik anyai ágon *Holmik Ferenc* dédapja vásárolta meg Baranya 5. legrégebb gyógyszerertárát Siklóson, és újította azt fel a Kiegyezést követően. A rokon *Antal Gyula* 1895-ben létesítette a 6. gyógyszerertárát Pécsen. *Brantner Ottóné Imre Klára* tulajdonába került a privatizáció során Baranya legrégebb gyógyszerertára a pécsi Szerecsen patika, a patika-múzeummal együtt.

Szentlőrincen a család ún. Brantner-Koncz Műemlékházában létesült egy gyógyszerészettörténeti gyűjtemény, zömében könyv és folyóirat, számos tárgyi anyaggal és dokumentummal. A Műemlékház – mint egykori tisztartói lak – 1985 óta agrártörténeti műemlék, benne a család múlt századelő polgári lakáskultúráját reprezentáló lakóterrel, gazdag családi könyvtárral. Az épületet és a gyűjteményt mára hivatalos múzeummá nyilvánították, amit a „Szentlőrinci Brantner-Koncz műemlék-ház múzeumi működését támogató alapítvány” működtet.

* * *

Egy gyógyszerész családnál mi sem természetesebb, mint hogy a gyógyszerertár-tulajdonos fiú apja örökébe lép. Így volt ez nálunk is. A ciszterci rend pécsi gimnáziumában eltöltött nyolc év után, az érettségét követően 1947 nyarán jó apám felvitt Budapestre, hogy bemutasson régi egyetemi ismerőseinek. Akkor még nem volt felvételi vizsga és a „Karközi Bizottság” hatáskörébe tartozott az egyetemre gyógyszerésznek jelentkezők felvétele. Apám először *Schulek Elemér* professzorhoz vitt el a Bartók Béla úti lakására, majd a botanikus kertben kerestük fel *Gimesi Nándor* ciszterci rendi szerzetest, a botanika professzorát. Őt követte *Sárkány Sándor* növénytan professzornál tett látogatásunk a Lónyay utcai lakásán, majd *Lipták Pált* a Gyógynövény és Drogismereti Intézet professzorát látogattuk meg, aki az Intézetében lakott, mivel az ostrom során a lakását lebombázták. Az Egyetemi Gyógyszerertár vezetőjéhez *Csipke Zoltán* professzorhoz régi barátság fűzte apámat. Legemlékezetesebb volt a *Mozsonyi Sándor* professzorral való találkozásunk a Högyes Endre utcai Intézetben. *Mozsonyi* professzor apja református lelkész volt a Somogy megyei Kadarkúton, amely község nem messze feküdt Kaposvártól, ahová a fiatal *Mozsonyi Sándor* még az I. Világháború előtt gyakran bejárt, és ahol többször részesült a *Brantner* család vendégszeretetében (az akkor még jómódú *Brantner* család

1. ábra: A Brantner-Koncz Műemlékház

2. ábra: Brantner Antal gyógyszerész, a szerző édesapja 1917-ben

3. ábra: Jeney Béla gyógyszerész, a szerző nagyapja

4. ábra: Brantner Ottó gyógyszerész 1915-ben, a szerző nagybátyja

„nagy házat” vitt a Honvéd utcában). Akkoriban apám nővére – nagynéném – *Brantner Majda* sportkedvelő, széles körben ismert, eladósorban lévő csinos lány volt, Nagyvárad közelében fekvő jelentős földbirtok háttérrel. Ezen bemutatkozások közrejátszhattak abban, hogy 1947 őszén elkezdhettem az egyetemi éveimet, aminek egyik szakasza 1952-ben a gyógyszerészeti diplomám átvételével fejeződött be.

* * *

Édesapám „jobb híján” lett gyógyszerész, akkor még érettségi nélkül mehetett a pályára. Apja

5. ábra: Petrách József gyógyszerész és felesége, a dédszülő Szax Antónia és családja. A középső gyermek Holmik Aranka, a szerző nagyanyja

Ypszilanti herceg Somogy megyei birtokán volt tisztartó, 1905-ben fiatalon hunyt el. Özvegye (nagyanyám) öt gyermekével a pusztáról Kaposvárra költözött, ahol magántanulóként végezték gyermekei az elemi iskolát, majd a hat gimnáziumot. A család jóban volt *Babocsay Kálmán* kaposvári gyógyszerész-tulajdonossal, aki felajánlotta nagyanyámnak, hogy *Ottó*, majd *Antal* fiát gyógyszerésztárába felveszi gyakornoknak. Közben *Brantner Majdát* nőül vette *Koncz Miklós* szentlőrinci szolgabíró, a mohácsi ügyvéd fia. Így a család átköltözött Szentlőrincre, lakásul az Esterházy hercegségtől bérbe vették a tisztartó lakot, ami mára már agrártörténeti műemlék: a Brantner-Koncz Műemlékház, ami 2003 óta hivatalos múzeum. Az épület 1976 óta van tulajdonomban és 1985-ben került műemléki védetség alá.

6. ábra: Antal Gyula gyógyszerész

7. ábra: Holmik Ferenc gyógyszerész, a szerző dédapja feleségével Szax Antóniával

A két Brantner fiú (apám és nagybátyám) 3 gyakoronoki év után sikerrel tette le Budapesten a gyakoronoki vizsgát, majd – már mint „paszományosok” – vonultak be frontszolgálatra az I. Világháborúba, és ott mint gyógyszerészek tevékenykedtek a háború befejeztéig. Az egyetemet csak a háború után végezheték el, majd mint diplomás gyógyszerészek segédeskedtek Somogyban, Tolnában és Baranyában.

Édesapám így került Siklóásra az Antal Gyula vezetete, „Gyógyszertár a Szentlélekhez” című gyógyszertárba, majd nőül vette Antal Gyula családjából édesanyámat, Jeney Leontint. Édesanyám apja (Jeney Béla nagyapám) gyógyszerész volt Siklóson, majd Mohácson, édesanyám nagyapja (Jeney József dédapám) körmendi, majd móri gyógyszerész volt. Jeney nagyapám leánytestvére szombathelyi gyógyszerészhez ment férjhez.

* * *

A siklósi gyógyszertárat anyai dédapám Holmik Ferenc gyógyszerész vette meg még a Kiegészés előtt Nyers gyógyszerésztől. A reáljogú patikát 1805-ben Baranya megye 5. legrégebbi gyógyszertáraként alapították. Dédapám a gyógyszertárat a Kiegészést követően, az I. Magyar Gyógyszerkönyv megjelenésére való tekintettel felújította.

Érdekes történelmi dokumentum az officina egyik fiókjába elrejtett, a patika felújításával kapcsolatos raj-

8. ábra: Jeney József gyógyszerész, a szerző dédapja és felesége

zos, írásos feljegyzés, amit az officina bútornát készítő asztalosmester rejtett el oda. A rajzos rész a bútornát ábrázolja, az írás a következő történelmi eseményről tudósít: „Az 1848-as magyar forradalom menekülte, 51 emberrel szöktem Világostúl és menekülés után szolgáltam az törököt 4 és ½ esztendeig mint lovas kapitány. 30 éves koromban tanultam az asztalosságot az Szebasztopoli verekedés vagy az Krimiai háború után. Kegyelmet kaptam Ferencz Jóska koronázásakor 1868-ban és ezen Gyógy Tárt építettem 1872 augusztus 28 dikán 900.50 forintért. Berko Lajos volt Honvéd Százados 1848-ban.” „Menekültek voltak: Klapka, Sréter, Pulczki, Mészáros. Mikor volt háború akkor verekedtünk, mikor csend volt, akkor dolgoztunk. Szolgáltam 4 évet az Töröknek, Amerikában 2 évet, Brüsszelben 1 ½ évet, Siciliában, Lombard és Tuskánában, meg Holstein Dánság és a Velencei háborút végeztem, utolsó voltam Klapka tábornokkal az Porosz háborúban, Cseh országban. Én Berko Lajos ki ezen Gyógy Tárt csináltam, tanultam Brüsszelben 1 ½ évig 30 éves koromban. Honvéd Kapitány.”

* * *

Az I. Magyar Gyógyszerkönyv megjelenésével egy időben bontakozott ki a hazai üzemi gyógyszergyártás. Ezzel kapcsolatos az alakuló gyógyszeripar támogatására kibocsátott kötvény. Ebből maradt rám a Holmik Ferenc dédapám által vásárolt 200 forintos kötvény magyar és német nyelvű szöveggel.

Holmik dédapám korán elhunyt. A patika reáljogú volt, így az özvegy megtarthatta azt tulajdonának és a

9. ábra: A Holmik Ferenc által vásárolt 200 Ft-os részvény

vezetést Petrách József gyógyszerészre bízta. Nem sokkal rá Petrách gyógyszerész nőül vette a patika-tulajdonos özvegyet annak két lányával.

Amikor a Holmik lányok eladósorba kerültek, a patikában dolgozó segédek szemet vetettek a lányokra. Antal Gyula az idősebb lányt, Annát vette nőül. Antal Gyulának ekkor már folyamatban volt a 6. pécsi patika felállítására a jogi kérelme, amit 1895-ben meg is kapott. Antal Gyula apja egyetemi tanár volt Budapesten a jogi karon, ez időben az egyetem rektora volt. Levelezésükből tudom, hogy a patikajog elnyeréséhez a miniszter protekcióját vette igénybe. A „Reményhez” c. patikát a mostani Kossuth Lajos téren, a zsinagógával szemben állította fel, majd azt bérbé is adta.

A másik Holmik lányt, Arankát a nagyapám, Jeney Béla gyógyszerészszegéd vette nőül. A helyzet „kritikus” lett: egy reáljogú patika van két potenciális leányörökösrel, a gyógyszerész férjek így riválisok. Ebből később a patikaperek sorozata bontakozott ki!

Antal Gyula gyógyszerész nagylábon élt. A bérbé adott pécsi gyógyszerertárát 1906-ban eladta. Zeneked-

10. ábra: A szerző édesapjának lakócsai patikája, az ajtóban Brantner Ottó gyógyszerész, a szerző nagybátyja

elő volt, mesterien gondokázott, felesége zongorán kísérte. Szerepet vitt Sıklós város kultúréletében. Feleségével járták a külföldet is. Antal Gyula nagybátyja, Fodor József a pesti egyetem neves közegészségtan professzora volt. Édesanyja, Fodor József testvére, Fodor Gizella volt.

Jeney Béla nagyapám szorgalmas szerény ember volt. Felesége, Aranka váratlanul korán elhunyt, őt gyermeket hagyott hátra, köztük édesanyámat, Jeney Leontint. A 9. pécsi gyógyszerertár felállítására 1911-ben kérelmezte a jogot, amit tőle elutasítottak, pedig akkor már özvegy volt őt árvájával! Mohácson segédeskedett az Auber-féle gyógyszerertárban, így hétvégeken csak órákat tudott árvái közt eltölteni. 1912-ben gégerák vitte el. Az árvákat végül Antal Gyula vette pártfogásba.

* * *

11. ábra: A szerző édesapjának drávafoki patikája 1936-ban

12. ábra: A szerző szüleivel, Brantner Majdával és két testvérével (Ottóval és Istvánnal) a drávafoki gyógyszerertár bejáratánál 1936-ban

13. ábra: A pécsi Szerecsen Gyógyszertár officinája

Édesapám 1926-ban nősült be *Antal Gyula* családjába, nőül véve édesanyámat, *Jeney Leontint*. Ki nem mondva, a házassággal esély volt arra, hogy idővel talán még patikához is hozzájuthat. 1932-ben *Antal Gyula* meghalt. A patikát már adósság terhelte és az özvegye azt bérbe adta. Családunkban már két fiú gyerek van (*Ottó* és *Antal*). Apám drogériát nyitott, hogy eltartsa családját (1932–1933). További megoldást keresve 1934-ben egy Somogy megyei, vasútállomás nélküli, Dráva melletti kis horvát faluban, egy két ablakos parasztházban megalapította a Pádúai Szent Antal gyógyszertárat. A berendezés egy részét a már „kiselejtezett” siklósi patika edényeiből hozta össze. Közben *István* öcsémmel bővült a család és mi társbérletben laktunk egy parasztsaláddal. Két évre rá, Lakócsától hat kilométerre, Drávafokon a már vasútállomással rendelkező 600 lelkes ormánsági községben apám megalapította a „Jézus Szíve” elnevezésű fiókgyógyszertárát. Ehhez jelentős kölcsönt vett fel a szigetvári takarékpénztártól. A lakócsai gyógyszertár vezetését testvére *Brantner Ottó* gyógyszerész vette át, aki haláláig (1952) agglégényként élte szerény,

de hangulatos életét a laboratóriumban kialakított lakótérben.

* * *

A drávafoki gyógyszertár családunk megélhetéséhez szintén szerény anyagi feltételeket biztosított, így problémás volt a három fiú (*Ottó*, *Antal* és *István*) taníttatása (gimnázium Pécssett). Az államosítást 1950-ben büntetésként éltük át. Keservvel-kínal szerzett családi otthonunkat el kellett hagyni. *Brantner Ottó* nagybátyámat meghagyták Lakócsán, de a patikát évekre rá megszüntették, a patika standedényeit a kaposvári központba vitték, majd onnan a patikamúzeumba került. Édesapámat Kalocsára a Szent István gyógyszertárba, majd tovább Bácsa községbe helyezték át, ahol 1957-ben el is hunyt. Édesanyám özvegyként jó ideig nem kapott támogatást, mivel apámnak nem volt meg a nyugdíjhoz az akkori feltételek szerint előírt 10 év munkaviszonya. Édesanyámnak el kellett hagyni a gyógyszertári hivatali lakást, majd a plébánia biztosított számára a zárdában átmeneti menedéket.

* * *

A gyógyszerészi diplomát 1952-ben vettem kézhez, de a minisztérium hozzájárulásával, mint bölcsész vegyész a Természettudományi Karon folytathattam az egyetemi tanulmányaimat, amit 1955-ben fejeztem be. Az Orvostudományi Egyetem Gyógyszerésztudományi Kar Gyógyszerészi Kémiai Intézetébe kerültem, a *Végh Antal* professzor vezette Intézetbe.

Brantner Ottó bátyám 1954-ben vette kézhez az orvosi diplomáját a pécsi egyetemen. Idővel a szegedi születésű *Imre Klára* gyógyszerész lett a felesége, aki a Baranya Megyei Gyógyszertári Központban dolgozott és a rendszerváltás után ő privatizálta a Sipőcz ill. Szerecsen patikát, a megye legrégebbi gyógyszertárát. A patikához a reprezentatív gyógyszerésztörténeti gyűjtemény (a „patikamúzeum”) is hozzá tartozott: ott volt elhelyezve családunk gyógyszerészi múltjával kapcsolatos számos tárgyi emlék, dokumentum.

A. Brantner: *Pharmacist family from Baranya county. From 1867 (the formation of the Austro-Hungary Monarchy) till the Brantner – Koncz Monument House.*

A szerző címe: Budapest, Kerepesi út 38. – 1148